

Hea Jaap, head sõbrad,

Võimalus tervitada nii väljapaistvaid külalisi meie pealinnas Tallinnas on auks nii minu kodumaale kui ka mulle isiklikult.

Viimasel ajal oleme näinud, et Euroopa julgeolekuarhitektuuri tulevik on taas arutelude teemaks nii NATOs kui ka laiemalt. See peab paika seda enam, et hiljutised sündmused Gruusias on kahetsusväärsetl õnestanud Euroopa julgeolekuarusaamade peamisi aluseid, millel peavad rajanema kõik meie otsused, ning mõjutanud ebasoodsalt meie ühist turvatunnet. Lisaks on taas kord selge, et Euroopal tuleb investeerida oma julgeolekusse ning selle tegematajätmisel võivad olla vägagi tõsised tagajärjed.

Meie arusaam - vähemalt siin Eestis - on, et Euroopa julgeolek peab jätkuvalt toetuma õigusriigi, vabaduse, demokraatia ja inimõiguste põhimõtetele. Julgeolekukorraldus, mis ei rajane nendel väärtustel, on minu arvates määratud nurjumisele. Sest mille kaitsmist meilt siis veel oodatakse, kui mitte väärtuste? Jah, loomulikult tahab end kaitsta iga riik, ka Põhja-Korea. Ent meilt, demokraatlikelt riikidelt, kus valitsused peavad aru andma valijatele ja vastutama seaduse ees, saab õigustatult nõuda vaid nende riikide kaitset, kes jagavad meie väärtushinnanguid.

Paraku elame me sellises maailmas, sellises Euroopas, kus kaugeltki mitte kõik ei tunnista demokraatia, õigusriigi ja inimõiguste põhimõtteid. Nii mõnedki on valmis neid põhimõtteid avalikult kahtluse alla seadma ja isegi ründama. Neil ja muudelgi põhjustel olen ma veendunud, et meil tuleb laiendada demokraatliku rahu traditsioonilist käsitust.

Head sõbrad,

Kuna me oleme kogunenud siia NATO-Ukraina kõrgetasemeliste konsultatsioonide puhul,

tahaksin ma tõstatada mõned olulised küsimused NATO tuleviku kohta.

Euroopa on olnud vaba ning Euroopas on valitsenud rahu eelkõige tänu sellele, et NATO on edukalt täitnud oma osa Euro-Atlandi julgeoleku nurgakivina. Me kipume seda unustama. Vaid siis, kui õigusriigil rajanevate liberaalsete demokraatiate transatlantiline kogukond püsib ühtsena, suudame tagada omaenda vabaduse ning toetada ka teiste püüdusi. Selleks, et Euroopa jääks vabaks, peab NATO jääma julgeoleku garandiks lakkamatult muutuvast rahvusvahelises keskkonnas. Selleks ei saa olla ükski teine organisatsioon.

Need ja teised põhjused sunnivad meid taas nägema NATOt kui esmast julgeolekuallikat – arusaam, mis siin ja mujalgi kippus kahvatuma pärast kümne aasta eest toimunud debatti “*Out of area or out of business*”

– arvasime ju toona, et vähemasti Euroopas on kätte jõudnud Kanti „igavese rahu ajastu“.

Daamid ja härrad,

Mitte NATO ülesandeid muutes, vaid kohandades NATO võimekusi nõnda, et me oleksime võimelised vastu astuma uutele ohtudele, oleme suutelised tagama, et NATO põhiülesanne – kollektiivne kaitse – jääb tõsiseltvõetavaks ka tulevaste väljakutsete valguses. Kahtlemata on väljakutsed tänapäeva globaliseeruvast maailmast üha keerukamad, mitmetahulisemad ja asümmeetrilisemad. Siiski ei tähenda see, nagu oleksid endised sümmeetrilised väljakutsed lihtsalt kokku kuivanud nagu Karl Marxi arusaam riigist.

Just seepärast peab NATO end jätkuvalt ümber kujundama. Transformatsioon on vajalik meie põhiülesande täitmiseks, mitte selle muutmiseks, selleks, et kaitsta oma ühist julgeolekut sõltumata seda ähvardava ohu lähtepunktist. Jõu suunamine (force projection) ja selle jätkusuutlikkuse kindlustamine kaugete vahemaade tagant on meie julgeolekule oluline, toimugu see siis NATO traditsioonilistel aladel või väljaspool neid. Just seepärast kavatseb Eesti ka edaspidi kindlalt toetada NATO maismaaseire süsteemi, strateegilise õhustranspordivõime projekti ning Suurbritannia-Prantsuse helikopteri-initsiatiivi.

Me kõik teame, et uued väljakutsed, millega meil tuleb vastamisi seista, võivad lähtuda nii nõrkadest kui tugevatest riikidest, nii lähedastest kui kaugetest punktidest. Siiski on oluline silmas pidada, et tuleviku tähtsad väljakutsed lähtuvad üha sagedamini kübermaailmast.

Just seepärast peab NATO end ümber kujundama mitte üksnes materiaalses, vaid ka virtuaalses maailmas. Küberrünnak võib avaldada hävitavat mõju ühiskonna toimimisele. Täpselt nagu traditsiooniliste ohtude puhul, peavad meil siingi olema võimalused ja vahendid rünnakute tõrjumiseks ning enese kaitsmiseks kõikide ründajate vastu, kes on võtnud sihikule meie kaasaegse, jätkuvalt digitaliseeruva eluviisi.

Oleme juba sajanudeid vaielnud ja arutlenud tavarünnakute tõrjumise ning enda kaitsmise meetodite üle. Kiiremas korras tuleb algatada arutelu ka küberjulgeoleku teemal. Just sellepärast on Eesti rajanud NATO küberkaitse keskuse ning kutsunud selles osalema kõiki liitlasi.

Hea Jaap,

Oma kõne teises pooles tahan ma keskenduda Ukrainale kui transatlantilise kogukonna osale.

Just tänu NATO jätkuvalle elujõulisusele oleme meie kõik täna siin. Väljavaade osaleda niisuguses elujõulises alliansis aitas Eestil taastada oma iseseisvuse ning muutuda okupeeritud territooriumist vabaks ja demokraatlikuks riigiks. Väljavaade saada NATO liikmeks aitas meil edendada ja läbi viia reforme, mis olid vajalikud selleks, et meie riigist saaks Lääne liberaalne demokraatia, kelle kaitsejõud vastutavad demokraatlikult valitud valitsuse ees. Kui tahame näha vabaduse ja demokraatia laienemist Euroopas, tuleb meil tagada NATO elujõulisus ning samas hoida elavana ka NATOsse püüdlevate riikide lootust tulevasele liikmestaatusele.

Asjakohaseks näiteks on tänane kohtumine, mis annab tunnistust sellest, et NATO liikmestaatus on ihaldusväärne nii olulistele Euroopa riikidele nagu Ukraina. Pilk Euroopa kaardile veenaks isegi juhuslikku vaatlejat, et turvaline ning demokraatlik Ukraina oleks juba iseenesest Euroopa rahu ja julgeoleku garant. Neljakümne kaheksa miljoni elanikuga riigina, mis asub Euroopa strateegilisel ristteel, jääb Ukraina ning tema saatus Euroopa tuleviku lakmustestiks. Vastuväited Ukraina NATOsse kuulumisele pigem näitavad selle riigi strateegilist tähtsust liberaalsete demokraatiate perele.

Vaba ja demokraatlik Ukraina on otsustava tähtsusega demokraatia ülekaalukaks ja

otsustavaks võiduks kõikjal, kuid eriti Musta mere ja Balkani piirkonnas. Euroopa naabruse stabiliseerumine osutub võimatuks, kui Ukraina ei jää turvaliseks ja demokraatlikuks. Just sellepärast on nõnda oluline Ukrainat toetada – meie eneste julgeolek ning meie välispoliitiliste eesmärkide saavutamine Euroopa naabruses sõltub Ukraina demokraatia edust ja turvalisusest.

Lisaks on turvaline ja demokraatlik Ukraina selge vastus neile, kes väidavad, et demokraatlik vabadus ei ole alati ja kõikjal võimalik. Oleme viimastel aastatel juba ülearu kuulnud, et demokraatia, õigusriik ning põhiõiguste nagu sõna- ja väljendusvabadus austamine, on mingid suhtelised mõisted, mis mõnele küll sobivad, kuid mõnel pool sõltuvad „ajaloolistest tavadest”. Ma olen kindlalt veendunud, et see on vale. Ma usun, et tõeline demokraatia Ukrainas, mis on Kiievi-Venemaa häll ning slaavi õigeusu sünnipaik, tõestab nõndanimetatud kultuuriliselt tingitud „suveräänse demokraatia” mõiste paikapidamatust. Ukrainlased on tõestanud, et nad ihkavad vabadust sama palavalt nagu meie. Oleks vastuvõetamatu jätta vabad käed nendele, kes ohustavad Ukraina saatust – demokraatlik Ukraina on tugev argument demokraatia kasuks ning just sellepärast on Ukraina tulevik meie jaoks nii kriitilise tähtsusega.

Krimmi poolsaar on osutunud vaidlusküsimuseks Venemaa ja Ukraina vahel. Venemaa on läbimõeldult hoidunud tunnustamast Ukraina suveräänsust Krimmi poolsaarel. Me peaksime tegema tööd Venemaaga, selgitamaks, et see küsimus valmistab meile muret; kui meid palutakse, peaksime tegema tööd ka Ukraina valitsusega, et pakkuda abi (väljaõppe võimalusi, investeeringuid jne.), et integreerida Krimmi poolsaar ülejäänud Ukrainaga.

Meil tuleks ka meeles pidada, et Partnerlust ei loodud algselt mitte üksnes selleks, et toetada reforme; väga oluline oli sealjuures julgeolekudialoogi ning osaluse element. Eesmärgiks oli tagada kindlustunne, mis oli vajalik põhjalike ümberkujunduste algatamiseks. Ent see osa Partnerlusest on atrofeerunud: tänu näiliselt soodsale regionaalsele julgeolekukeskkonnale, millega võisime arvestada kuni viimase ajani, ei ole seni eriti ilmnenud pakulist vajadust partnerluse „julgeolekukonsultatsioonide” osa rakendamiseks liikmestaatuse kõrval. Partnerluse sellele osale ei ole tarvis uut elu sisse puhuda, et selgesti toonitada – allianss on jätkuvalt ustav „terviklikule ja vabale Euroopale” ning annab oma panuse, et aktiivselt toetada neid riike, kes on valinud demokraatliku arengutee.

Sõbrad,

Bukaresti tippkohtumisel kinnitas NATO, et nii Ukraina kui ka Gruusia saavad NATO liikmeks. Eesti kogemuse põhjal võin teile kinnitada, et see väljavaade on oluliseks katalüsaatoriks

pöördeliste demokraatlike reformide läbiviimisel. Oleme Ukrainale tänulikud soovi eest ühineda meie Euro-Atlandi kogukonnaga. Siiski on just Ukraina see, kes peab astuma vajalikud sammud ning suutma veenda meid kõiki, et on valmis vastu võtma nõutavad otsused.

Eesti jaoks oli nende otsuste kavandiks liikmelisuse tegevuskava (Membership Action Plan, MAP) – see oli alliansi sõnum meile kõigile ning visandas sammud, mis Eestil tuli astuda, kuid ei taganud mitte midagi automaatselt. Nüüd, kus Ukrainal omakorda tuleb läbi viia reforme, on aeg hajutada MAPi protsessi ümbritsev salapära.

NATO on kindlalt nõuks võtnud toetada Ukraina liikmelisust alliansis ning ühinemist liikmelisuse tegevuskavaga. Niisiis jätkuvad MAPi arutelud teataval määral edaspidigi. Ent me peaksime kaaluma, kuidas pääseda praegusest suluseisust ajakavade ja poliitiliste sümbolite tasandil. Üks võimalik lähenemisviis on tunnistada, et niisugusel kujul, nagu Eesti ja teised riigid selle 1999. aastal said, on MAP iganenud. Ukrainal on juba olemas laialdased vahendid, ulatuslikumad neist, mida nägi ette 1999. aasta MAP. MAPi poliitiline fetišeerimine, otsekui oleks see protsess samaväärne silmapilkse liikmestaatusega ja mitte selle vastand, oli kahetsusväärne. Ma leian, et me ei tohiks end ühes akronüümi lasta eksitusse viia ning võiksime pigem arvesse võtta Euroopa tegelikkust.

Samuti on tähtis nõuda Ukrainalt kindlamat tegutsemist. Euro-Atlandi kogukonnaga ühinemine on keeruline ülesanne, mis nõuab siseriiklikku toetust ja poliitilist stabiilsust. Valitsuste kiire vaheldumine, kokkupõrked võimuesindajate eri harude vahel ning tõsiasi, et ei Ukraina rahvale ega ka välismaailmale ei ole tänini esitatud selget ja arusaadavat sõnumit Ukraina püüdluste kohta, pärsib integratsiooni Euro-Atlandi struktuuridega. Seda olukorda võib paremuse poole muuta vaid Ukraina ise, lahendus ei saa tulla väljastpoolt.

Avalikkuse toe puudumine jääb otsustavaks asjaoluks Ukraina integreerumisel NATO struktuuridesse. On ilmne, et selle integratsiooni vastased on valmis kasutama avalikkuse kasinat toetust peamise argumendina Ukraina vastu. Kuigi avalikkuse toetus ei pruugi olla oluline niisuguse programmi puhul nagu MAP või mõne teise protsessi puhul, muutub see oluliseks, kui arutuse alla tuleb täielik liikmestaatus. Avalikkuse toetuse saavutamiseks on vaja tõhusat koostööd valitsuse eri harude ja kodanikuühiskonna vahel ning poliitilist kultuuri, jõudmaks üksmeelele välispoliitika vallas.

Head sõbrad,

On selge, et Ukraina on Euro-Atlandi kogukonna jaoks ülioluline ja vastupidi. Meie kõigi soov on teha koostööd selleks, et edendada meie ühiseid huve. See ongi juba võimalik ning meie koostööd saab ja tuleb süvendada. Olen kindel, et võin kõikide liitlaste nimel öelda, et Ukraina osalemine niisugustes NATO võtmeoperatsioonides nagu ISAF ja Suurbritannia-Prantsusmaa helikopteri-initsiatiiv on enam kui teretulnud. Lõpuks ei tähenda NATO liikmeks olemine ju julgeoleku passiivset tarbimist, vaid selle tagamist ühiste jõududega.

Tõsiasi, et Ukraina on täna koos NATO kaitseministritega siin, peaks veenma igaüht, et NATO mõistab Ukraina tähtsust Euroopa julgeolekule. Võin teile kinnitada, et NATO jääb Euroopa julgeoleku kindlameelseks kaitsjaks. Just sellepärast ei hülga me ialgi demokraatlikku Ukrainat – Euroopa julgeolekuarhitektuuri lahutamatu tugisammast.